

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

3-МАХСУС СОН

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ
СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР-3

JOURNAL OF SOCIAL STUDIES
SPECIAL ISSUE-3

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF SOCIAL STUDIES
№SI-3 (2024) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9556-2024-SI-3>

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:
Сеитов Азамат Пулатович
доктор социологических наук
(Doctor of sociology, DSc)

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:
Сабирова Умида Фархадовна
доктор социологических наук
(Doctor of sociology, DSc)

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD:

22.00.01–Социология назарияси, методологияси ва тарихи. Социологик тадқиқотлар усуллари.
Теория, методология и история социологии. Методы социологических исследований.
Theory, methodology and history of sociology. Methods of sociological research.

Бекмурадов Мансур Бобомурадович
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Каланов Комил Куллахматович
кандидат социологических наук, профессор (Узбекистан)
Убайдуллаева Раиса Турсуновна
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Негматова Шахзода Шухратовна
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Шайылдаева Асель Кокоевна
кандидат социологических наук (Кыргызстан)

Исмаилов Алишер Агзамович
доктор экономических наук, (Узбекистан)
Щепилова Галина Германовна
доктор философских наук, профессор (Россия)
Рожанский Михаил Яковлевич
кандидат философских наук (Россия)
Маматов Нормурат
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Бурнашев Рустам Ренатович
кандидат философских наук, профессор (Казахстан)

22.00.02–Ижтимоий тузилиш, ижтимоий институтлар ва турмуш тарзи
Социальные структуры, социальные институты и образ жизни
Social structures, social institutions and way of life

Умаров Абсалом Адилевич
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Холбеков Абдугани Жуманазарович
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Шайхисламов Рафаэль Бадретдинович
доктор социологических наук, профессор (Россия)
Акулич Мария Михайловна
доктор социологических наук, профессор (Россия)

Антонио Алонсо Марсос
доктор политических наук, профессор (Испания)
Фадеева Любовь Александровна
доктор социологических наук, профессор (Россия)
Виктор Агаджаньян
доктор философии по социологическим наукам,
профессор (США)

22.00.03–Ижтимоий онг ва ижтимоий жараёнлар социологияси.
Социология социального сознания и социального процесса.
Sociology of social consciousness and social process

Аликариев Нуритдин Сапаркариевич
доктор экономических наук, профессор (Узбекистан)
Матибаев Тасполат Балтабаевич
доктор социологических наук, профессор (Узбекистан)
Николов Стефан
доктор философии по социологическим наукам, (Болгария)

Мирзахмедов Абдирашид Мамасидикович
доктор философских наук, профессор (Узбекистан)
Ли Ци
доктор исторических наук, профессор (Китай)
Сухомлинова Марина Валерьяновна
доктор социологических наук, профессор (Россия)

www.tadqiqot.uz решают задачи, предусмотренные Стратегией Узбекистана 2030, направленные на развитие науки за счет внедрения достижений научных исследований ученых и служащих их признанию в международном научном сообществе. Так, каждой статье, опубликованной в журнале, присваивается номер DOI (Crossref). Журналы включены в международные индексные базы данных. Входит в список журналов ВАК Узбекистана.

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ | РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ | EDITORIAL TEAM:

22.00.01-Социология назарияси, методологияси ва тарихи. Социологик тадқиқотлар усуллари.
Теория, методология и история социологии. Методы социологических исследований.
Theory, methodology and history of sociology. Methods of sociological research.

Пармонов Фарход Ярашевич
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Толипов Файзулла Саидович
кандидат исторических наук, доцент (Узбекистан)
Алимухамедова Нодира Ядгаровна
доктор философии по философским наукам (Узбекистан)

Камалова Хатира Сабыровна
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)
Тагиева Гулсум Гафуровна
доктор философии по социологическим наукам (Узбекистан)
Ахмедова Феруза Медетовна
доктор философии по социологическим наукам (PhD)
(Узбекистан)

22.00.02-Ижтимоий тузилиш, ижтимоий институтлар ва турмуш тарзи
Социальные структуры, социальные институты и образ жизни
Social structures, social institutions and way of life

Аликариева Аълохон Нуриддиновна
кандидат социологических наук, доцент (Узбекистан)
Зайтов Элёр Холмаматович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)
Қозоқов Собиржон Зокиржонович
доктор философии по социологическим наукам (Узбекистан)

Мирзахмедов Хуршид Абдирашидович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)
Қаюмов Қахрамон Нозимжонович
доктор философии по социологическим наукам (Узбекистан)
Рахимбаева Дилбархон Абдулхамитовна
кандидат философских наук, доцент (Узбекистан)

22.00.03-Ижтимоий онг ва ижтимоий жараёнлар социологияси.
Социология социального сознания и социального процесса.
Sociology of social consciousness and social process

Махкамов Қодиржон Одилжонович
доктор философии по социологическим наукам,
доцент (Узбекистан)
Доспанова Дилара Уракбаевна
кандидат филологических наук, доцент (Узбекистан)

Каримов Бобир Шаропович
доктор социологических наук, доцент (Узбекистан)
Якубов Ильдар Харрасович
кандидат политических наук, доцент (Узбекистан)

Page Maker | Верстка | Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

МАҚОЛАДА КЕЛТИРИЛГАН ДАЛИЛЛАРНИНГ ТЎҒРИЛИГИ ҲАҚИДА АҲДЛАШ ҚИЛДИРИЛДИ | АВТОР НЕСЕТ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА ДОСТОВЕРНОСТЬ ФАКТОВ ИЗЛОЖЕННЫХ В СТАТЬЕ

1. Sodiqova Shohida RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING KEKSALAR UCHUN IMKONIYATLARI VA XAVFLARI.....	9
2. Karimov Bobir FASILITATIV LIDERLIK – BOSHQARUVDA DEMOKRATIK JARAYONLARNI RIVOJLANTIRISH OMILI SIFATIDA.....	18
3. Алексеева Виктория ОСОБЕННОСТИ ВОСПРИЯТИЯ МОЛОДЕЖЬЮ СОЦИАЛЬНЫХ ЛИФТОВ В ПРОЦЕССЕ СОЦИАЛЬНОЙ МОБИЛЬНОСТИ.....	26
4. Якубов Ильдар СОВРЕМЕННЫЕ КОНЦЕПЦИИ УПРАВЛЕНИЯ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ.....	38
5. Ахмедов Нодир ИНФОРМАЦИОННАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ В УЗБЕКИСТАНЕ: ПРОБЛЕМЫ ФЕЙКОВЫХ НОВОСТЕЙ И МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ БОРЬБЫ.....	45
6. Abduraxmonova Manzuraxon, Sultonova Nazokatxon KVADROBERLAR SUBMADANIYATI – DEVIANT XULQ-ATVOR SIFATIDA.....	53
7. Alikariyeva A’loxon TA’LIM SIFATI MENEJMENTI TIZIMINI JORIY ETISH MUAMMOLARI.....	59
8. Berdimuratova Alima, Kamalova Khatira, Baymurzaev Azamat GLOBALLASIW DÁWIRINDE QARAQALPAQSTANLÍ JASLARDIŃ QÁDIRIYATLARĜA BAĜDARLANGANLÍĜI MÁSELELERI.....	67
9. Mirzaxmedov Xurshid SOTSIAL TRANSFORMATSIYA: YOSHLAR.....	81
10. Zaretdinova Nesibeli, Hakimniyazova Mavluda MEHNAT MIGRATSIYASINING DEMOGRAFIYAGA TA’SIRI.....	89
11. Mo‘minov Zokirjon IJTIMOIY MOBILLIK TURLARI: VERTIKAL VA GORIZONTAL IJTIMOiy MOBILLIK HAQIDA TUSHUNCHA.....	96
12. Узакова Зарина ДОШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАК ЭТАП ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНОГО КАПИТАЛА ДЕТЕЙ С ИНВАЛИДНОСТЬЮ.....	103
13. Alimuxamedova Nodira «MILLAT» HODISASINI TUSHUNISHDA ILMIIY-NAZARIY YONDASHUVLAR.....	110
14. Radjabova Aziza GLOBAL GEOSIYOSIY VA GEOIQTISODIY O‘ZGARISHLAR VA ULARNING MINTAQAVIY XAVFSIZLIKNI TA’MINLASH, NIZOLARNING OLDINI OLISHGA TA’SIRI.....	117

15. Dulanbayeva Oygul ZAMONAVIY JAMIYAT SHAROITIDA DIN VA IQTISODIY INSTITUTLARNING O'ZARO ALOQADORLIGI.....	123
16. Bekmurodov Xusan “MAHALLA YETTILIGI” – JAMIYATDA IJTIMOIIY MUNOSABATLARNI TAKOMILLASHTIRISHNING YANGI MEXANIZMI SIFATIDA (SOTSIOLOGIK TAHLIL).....	129
17. Samadov Shohzod FUQAROLIK JAMIYATI INSTITUTLARINING IJTIMOIIY TRANSFORMATSIYASIGA DOIR QARASHLAR (SOTSIOLOGIK TAHLIL ASOSIDA).....	135
18. Мирзаева Шахноза НОВЫЙ УЗБЕКИСТАН: ГЕНДЕРНОЕ РАВЕНСТВО В СФЕРЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА.....	142
19. Mirjavxarova Farida TRANSFORMATSION JAMIYATDA HARBIYLIK KASBI: ORIENTATSIYA VA DEFORMATSIYA (KASBIY BUZILISH) SABABLARI, OMILLARI VA UNING NAMOYON BO'LISHI.....	148
20. Xaytboev Boburjon INSON, FAN VA TEXNIKA TUSHUNCHALARI – FALSAFIY TADQIQOD OBYEKTI SIFATIDA.....	155
21. Xo'jamqulov Adham YANGI O'ZBEKISTONNING YOSHLARGA DOIR SIYOSATI: YOSHLAR IJTIMOIIY KAPITALINI RIVOJLANTIRISH OMILI SIFATIDA.....	162
22. Qobilov Uchqun DAVLAT BOSHQARUVINI RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA DAVLAT XIZMATCHILARINING KASBIY KOMILLIGINI SHAKLLANTIRISH.....	169
23. A'zamova Kumush INSON QADRINI YUKSALTIRISHDA IJTIMOIIY DAVLAT MEXANIZMLARINING REGULYATIV FUNKSIYASINI RIVOJLANTIRISH.....	176
24. Tajieva Dilnoz YANGI O'ZBEKISTON TARAQQIYOTIDA XOTIN-QIZLARNING O'RNI VA MAVQEI: SOTSIOLOGIK TAHLIL.....	183
25. Xaydarova Javohira RAHBAR AYOLLARNING BOSHQARUV KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING XORIJ TAJRIBASI.....	189
26. Каюмова Райхона МАХАЛЛЯ В УЗБЕКИСТАНЕ: ИСТОРИЧЕСКИЙ ИНСТИТУТ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ И СОВРЕМЕННОЙ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ.....	198

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

Abduraxmonova Manzuraxon,
FarDu Ijtimoiy ish kafedrasasi professori,
Sotsiologiya fanlari doktori
Sultonova Nazokatxon,
FarDU 1-bosqich magistranti

KVADROBERLAR SUBMADANIYATI – DEVIANT XULQ-ATVOR SIFATIDA

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.14564751>

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada bugungi kunda yoshlar orasida deviant xulq-atvorga xos “ommaviy madaniyat”ning unsuri hisoblangan kvadroberlar submadaniyatning shakllanishini, uning deviant xulq-atvorga xosligi, yoshlar orasida ommaviy madaniyatning profilaktikasi, dastlab kvadroberlarning kelib chiqish tarixi, bunga sabab bo‘luvchi omillar, jamiyat uchun keltirishi mumkin bo‘lgan muammolar atroflicha tadqiq etilgan. Bundan tashqari submadaniyatning bolalar uchun ijobiy jihatlari va salbiy tomonlariga urg‘u berilgan. Bugungi kunda mutlaqo yangi va global muammo hisoblangan bu tushuncha keyinchalik yomon oqibatlariga olib keladi, aynan shuning uchun ham, Rossiya Federatsiyasida bu harakat cheklanmoqda, mamlakatimizda ham ushbu harakat bilan shug‘ullanish mumkin emasligiga oid bir nechta ogohlantirishlarning berilganligi uning dolzarbligidan dalolatdir.

Kalit so‘zlar: kvadroberlar, ”ommaviy madaniyat”, bolalar, yoshlar, terianizm, insoniylik, internet, salbiy jihatlari, ijobiy jihatlari, qonun, ota-ona.

Абдурахмонова Манзураxon,
Профессор кафедры Социальной работы ФГУ,
доктор социологических наук
Султанова Назокатxon,
Магистрант 1-го курса ФГУ

СУБКУЛЬТУРА КВАДРОБЕРОВ – КАК ДЕВИАНТНОЕ ПОВЕДЕНИЕ

АННОТАЦИЯ

В данной статье подробно изучены формирование субкультуры квадроберов, являющейся сегодня элементом «массовой культуры», характерной для молодежи, ее девиантное поведение, профилактика массовой культуры среди молодежи, история возникновения квадроберов, факторы, способствующие этому, проблемы, которые могут принести обществу. Кроме того, подчеркнуты положительные и отрицательные стороны субкультуры для детей. Сегодня это понятие, считающееся абсолютно новой и глобальной проблемой, в дальнейшем будет иметь негативные последствия, и именно по этой причине в Российской Федерации данное действие ограничивается, а в нашей стране выдано несколько

предупреждений о невозможности заниматься этим действием, что свидетельствует о его актуальности.

Ключевые слова: квадроберы, «массовая культура», дети, молодежь, терианизм, человечность, интернет, негативные аспекты, закон, родители.

Abdurahmonova Manzurakhon,
Professor Department of Social Work,
Ferghana State University,
Doctor of Sociology
Sultanova Nazokathon,
1st year master's student of
Ferghana State University

QUADROBERS SUBCULTURE AS DEVIANT BEHAVIOR

ABSTRACT

This article examines in detail the formation of a subculture of quadrobbers, which is today an element of "mass culture" characteristic of young people, its deviant behavior, prevention of mass culture among young people, the history of quadrobbers, factors contributing to this, problems that can bring society. In addition, the positive and negative aspects of the subculture for children are emphasized. Today, this concept, which is considered a completely new and global problem, will have negative consequences in the future, and it is for this reason that this action is limited in the Russian Federation, and in our country several warnings have been issued about the impossibility of doing this action, which indicates its relevance.

Keywords: quadrobbers, «mass culture», children, youth, therianism, humanity, the internet, negative aspects, law, parents.

KIRISH

Har qanday makon yoki zamonda o'zining davriy muammolari bo'lgani kabi bugungi kundagi zamonaviy ,turfa xil muammolar bizni ham chetlab o'tayotgani yo'q. Ayniqsa, bugungi axborot asrida, glaballashuv jarayonida axborot uzatish ko'lamining tezlashuvi, ommaviy axborot vositalarining erkinligi zamirida har qanday kerak yoki nokerak axborotlar inson shuuriga joylanishi ijobiy oqibatlar bilan birgalikda jamiyat, ayniqsa uning e'tiborga muhtoj qatlami hisoblangan bolalar va yoshlar uchun bir qancha muammolarni ham keltirib chiqarmoqda.

Endigina rivojlanish va ijtimoiylashish davrida bo'lgan bolalar osongina turli yo'llarga og'ishlari mumkin. Bolalarning ijtimoiy va hissiy rivojlanishi ularning sog'lom shaxs bo'lib yetishishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ijtimoiy rivojlanish bolalarning boshqalar bilan muloqot qilish, do'stlik va hamkorlik qilish qobiliyatini o'z ichiga oladi, hissiy rivojlanish esa ularning his-tuyg'ularini tanib olish, ifoda etish va boshqarish qobiliyatlarini qamrab oladi [1].

Hozirgi kunga kelib ommaviy axborot vositalarida berilayotgan axborotlarning cheklanmaganligi zamirida dunyoning bir chekkasida bo'layotgan holatlar dunyoning bu chekkasiga yetib keladi. Xuddi shu singari bugungi kundagi eng global muammolardan biri bolalar va yoshlar orasidagi deviant xulq-atvorning namoyishi hisoblangan kvadroberlar submadaniyatining avj olayotganligidir. Kvadrobika – atamasi lotincha “quattuor” – to'rt va inglizcha “aerobika” – aerobika so'zlaridan kelib chiqqan bo'lib, ma'nosi to'rt oyoqli hayvonlar harakatlarini taqlid qiluvchi akrobatika tushunchasini anglatadi – bu norasmiy sport turi sifatida dastlab Yaponiyada yuzaga kelgan. Uning asoschisi Kenichi Itodir, u to'rt oyoqlab yugurgan holda yangi sport turiga asos solgan va Gennisning rekordlar kitobidan joy olgan. Ushbu sport turida odamlar hayvonlarning harakatlarini taqlid qilib, to'rt oyoq bilan harakat qilishadi. Bolalar kvadrobika mashg'ulotlarida tulkilar, bo'rilar, mushuklar va boshqa hayvonlarni tasvirlaydigan niqoblar va soxta dumlardan foydalanadilar [2].

Dastlab ushbu mashg'ulot Yaponiyada yuzaga kelgan bo'lsada, uning tarqalishi AQSHda avj oldi, ushbu submadaniyatning xavfli jihati shundaki, u nafaqat bolalarni balki, o'smir yoshlarni va

kattalarni ham jalb eta boshladi, bu shu darajaga yetib bordiki, kvadroberika bilan shug‘ullanuvchilar alohida to‘daga birlashib, tinch aholiga hujum qila boshladilar. Kvadroberlar hamfikr odamlarni qidiradigan yoki jamoaviy uchrashuvlar tashkil etadigan onlayn jamoalarda faol muloqot qilishadi. Ularning aksariyati o‘z mashqlarini videoga olishadi va ijtimoiy tarmoqlarga joylashtirib keladilar, shuning uchun ham uning bolalar orasida yoyilishi va ommalashishi tezlashganligining sababi, bo‘llarda kelayotgan ma‘lumotlarning filtrlash tizimi yetarli darajada shakllanmagan bo‘ladi.

METODOLOGIYA

Dastlabki ijtimoiy me‘yorlar yoki ulardan chekinishlar haqidagi tushunchalar insonning ijtimoiylashuv jarayonlari bilan bir vaqtda paydo bo‘lgan deyish mumkin. Ijtimoiy me‘yorlilik va ulardan chekinishlar haqidagi qarashlar insonning ijtimoiylashuv jarayoni bilan bir vaqtda paydo bo‘lgan. Qadimgi davrlarda diniy qonun-qoidalarga amal qilmaganlar xulqidan og‘ishgan shaxslar, ya‘ni deviant xulq-atvorli shaxslar sifatida talqin etilgan. 18-asr mutaffakirlari ijtimoiy me‘yoriy va undan chekinish muammosini yanada chuqquroq tahlil qilishga erishganlar. Jumladan, Russo, Bekkorio, Gelsevey, Didro, Golbax o‘z ilmiy izlanishlarida ijtimoiy me‘yorlar tushunchasiga to‘xtalib o‘tganlar [3]. Ijtimoiy fanlarning rivojlanishi natijasida ijtimoiy me‘yorlardan og‘ish tushunchasining ko‘lami kengayadi, ayniqsa, ijtimoiy me‘yordan og‘ish holatlarini tahlil qiluvchi ilk ta‘limot E.Dyurkgeymning “anomiya” g‘oyasidir [4, – B.19].

Bundan tashqari R.Merton ham og‘ishgan xulq-atvor tushunchasini tahlil qiladi. Dick Hebdigening “Subculture: The Meaning of Style” asarida “omaviy madaniyat” tushunchasini tadqiq etgan. U submadaniyatni ijtimoiy qarshilik va uslub orqali ifodalash nuqtai nazaridan tahlil qilgan.

ASOSIY QISM

Bugungi kundagi bolalarda kvadroberlarga qiziqishning ortishiga sabab bo‘luvchi omillarni tahlil qilar ekanmiz, tahlillarimiz va o‘rganishlarimizdan ma‘lum bo‘ladiki, bolalarda ijtimoiy va hissiy rivojlanish o‘z poydevorini qo‘yadigan va mustahkamlaydigan muhim bosqich bu maktabgacha bo‘lgan davr hisoblanadi. Ijtimoiy rivojlanishning ahamiyati shundan iboratki, ijtimoiy rivojlanish – bu bolalarning jamiyatda ishtirok etishi va boshqalar bilan o‘zaro munosabatda bo‘lishiga imkon beradigan muhim jarayon. Maktabgacha tarbiya davrida bolalarda do‘stlikni shakllantirish, hamkorlik qilish va hamdardlik kabi muhim ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantiradi. Kuchli ijtimoiy rivojlanish bolalarning kelajakda ilmiy yutuqlarga erishishlari va sog‘lom munosabatlariga yordam beradi.

Hissiy rivojlanishning ahamiyati esa bolalarning his-tuyg‘ularini tanib olish, ifoda etish va boshqarish qobiliyatini o‘z ichiga oladi. Maktabgacha tarbiya davrida bolalar o‘z muhitidagi voqealarga javoban his-tuyg‘ularini tushunish va ifoda etishga kirishadilar. Ulardagi hissiy rivojlanish o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi, stressni yengishga yordam beradi va sog‘lom hissiy aloqalarni o‘rnatishni qo‘llab-quvvatlaydi [5]. Maktabgacha davrda bolalarning ijtimoiy hamda hissiy ko‘nikmalarning yetarlicha shakllanmasligi, ota-onalar tomonidan bolalarning moslashuviga yordam bermaslik, keyinchalik ularda o‘z-o‘zini ifoda eta olmaslikka olib keladi.

Bugungi kundagi kvadroberika bilan shug‘ullanuvchi bolalarning hatti-xarakatlarini o‘z-o‘zini ifoda etish va o‘zligini (identifikatsiyasini) izlash usuli sifatida qarash mumkin, bu ayniqsa, o‘smirlar uchun xosdir. Bu yoshda ular ko‘pincha o‘z “men”ni izlaydi, boshqalardan ajralib turishga va o‘zlarining individualligini namoyish qilishga intilishadi. Hayvonlarning xatti-harakatlariga taqlid qilish orqali ular o‘zlarining his-tuyg‘ularini oddiy inson roliga qaraganda erkinroq ifoda etishlariga ishonishadi.

Kvadroberikaga qiziqishning ehtimoliy sabablaridan biri – bu real hayotdan qochish va jamiyat bosimidan chetga chiqish istagidir. Hayvonlarga taqlid qiladigan xulq-atvor bolalarga jamiyat qoidalari va talablari unchalik qat‘iy belgilanmagan muhitda o‘zlarini xavfsizroq va tushunarliroq his qilishlariga imkon beradi. Bundan tashqari, bu harakat bilan shug‘ullanish – insoniy stressdan xalos bo‘lish yoki ichki nizolarni hal qilish uchun ham xizmat qilishi mumkin.

Kvadroberika bolalar va o‘smirlarga turlicha ta‘sir qilishi mumkin. Ushbu hodisaning ijobiy va salbiy tomonlari mavjud. Kingadir kvadroberika yaxshi ta‘sir qilishi mumkin. Kingadir, aksincha, salbiy ta‘sir qilishi yomon oqibatlariga olib kelishi mumkin. Ushbu submadaniyatning ijobiy tomonlari haqida gap ketganda aytib o‘tish lozimki:

- ushbu submadaniyat ijodkorlik va tasavvurni ragʻbatlantirishga xizmat qiladi, sababi uning ishtirokchilari turli kiyimlar tanlash barobarida tanlay olish va ranglarni bir-biridan toʻgʻri ajratish koʻnikmasiga ega boʻladilar;

- kvadroberlarda jamoaning mavjudligi yordamga kelishga tayyor doʻstlarning paydo boʻlishi – bu orqali uyushqoqlikni shakllantirishi mumkin;

- empatiyani rivojlantirishga ham xizmat qiladi – ular boshqalar bilan muloqot jarayonida oʻzlari uchun xayrihoh va hamfikrlarni muntazam izlaydilar;

- koʻpincha, niqobdan foydalanganliklari sababli, oʻzini istagan holatida namoyon qilishdan qoʻrqmaslik ularda shakllanadi;

- jamiyatda ham, ijtimoiy tarmoqlarda ham, tanlovlarda ham oʻzini namoyon qilish orqali oʻziga ishonchni mustahkamlashga erishadilar.

Aynan shuning uchun ham, ular real hayotdan koʻra ushbu madaniyat taʼsiriga tezroq beriladilar, devint xulq-atvorga xoslikning belgisi sifatida koʻrsatilishidan asosiy sabab esa bolalar yoki oʻsmirlarda mavjud boʻlgan muammoli vaziyat, yoki holatdan bola qaysidir yoʻl orqali vaziyatdan chiqishi, yoki muammoni hal qilishi lozim, uning yechimi ijtimoiy meʼyorlarda mavjud, lekin bola oʻzidagi vaziyatda ushbu meʼyorga amal qila olmaydi.

Bolalar va oʻsmirlarning xatti-harakatlari chegaradan oshib ketadigan koʻrinishi, bu ularning boshqalarni tirnashi, tishlashi va hayvonlarga xos ovqatlarni hayvonlarga moʻljallangan idishlardan isteʼmol qila boshlashlaridir. Bola odatda ushbu holatlarda oʻzining yomon ish qilayotganligini yoki uning xatti-harakati maʼlum bir soniyada meʼyorlarga mos kelmasligi mumkinligini tushunmaydi. Ushbu submadaniyatga xos ishlar baʼzan tengdoshlari va hatto kattalar tomonidan masxara qilinadi va tushunilmaydi, ammo boshqalarning reaksiyalari kvadroberni qiziqitirmaydi. Norozilik formatida oʻsmirlar va bolalar oʻzlarini notoʻgʻri tutishlari mumkin. Bola oʻzini haqiqiy hayvon sifatida biladi, taʼsirga chuqquroq berilgan bolalar hayvonning niqobisiz yashay olmaydi, chunki faqat niqob bilan u oʻzini kuchli va ishonchli his qiladi.

Kvadroberka quyidagi sabablarga koʻra bolalar uchun xavfli boʻlishi mumkin:

- odamlarga xos boʻlmagan gʻayritabiyy tarzda sakrash tufayli muvozanatni yoʻqotish, yiqilishi oson;

- silliq oyoq kiyimlar sababli sirpanish xavfi mavjud. Mushaklarning choʻzilishiga olib kelishi mumkin;

- butun oyoq bilan yuzaga tushganda, tovon maksimal yukni oladi, bu esa jarohatlar va ogʻriqlarga olib kelishi mumkin;

- mushaklar-skelet tizimi, boʻgʻinlar bilan bogʻliq muammolar mavjud boʻlsa, har qanday mashgʻulotlardan oldin shifokor bilan maslahatlashish lozim;

- ijtimoiy jihatdan real hayot chegarasini unutish;

- hayvonlarga xos harakatlarni amalga oshirish – tirnash va tishlash;

- taʼsirga berilish oqibatida kiyimlar, turli aksesuarlarsiz yashay olmaslik, ularsiz hayot tugashiga ishonish;

- yaqinlar bilan insoniy bogʻliqliklarning uzilishi, hayvonlar guruhiga mansublikka ishonish kabi yomon oqibatlarga olib keladi, deviant xulq-atvorga xos asosiy xususiyatlarda biri ham aynan uning keyinchalik turmush tarzining uzviy boʻlagiga aylanib ketish edi, aynan mana shu xususiyat kvadroberkaga ham xosdir.

Doimiy oilaviy kelishmovchiliklar, oila va atrof-muhitdan norozilik, bolalar bilan kelisha olmaslik, ijtimoiy institutlarning qoʻllab-quvvatlamasligi oqibatida bolalar oʻzlarini yolgʻiz his eta boshlaydilar. Shaxsning ijtimoiylashuvi jarayoni jamiyatning va atrofdagi odamlarning qatʼiy nazorati ostida amalga oshadi. Insonlar bolalarni faqat oʻrgatibgina qolmasdan, xulq-atvor meʼyoriy talablarining toʻgʻri bajarilishini nazorat etishadi va bu bola ijtimoiy nazorat vakili vazifasini bajaradi. Oqibatda unda ota-onaning nazoratidan qochish, erkinlikka intilish kuchayadi. Oʻziga oʻxshash bolalar yoki oʻsmirlar davrasida u oʻzini erkinroq his etadi.

Rossiyada madaniyatshunoslik fanlari nomzodi Marina Xramova oʻz oʻrganishlari natijasida quyidagilarni taʼkidlaydi: zoomorfizm, yaʼni odamga hayvon xususiyatlarini berish maʼlum madaniyatning tabiiy qismidir. Bolalarning kichik yoshlarida mushuk va itlarga taqlid qilishlari

odatiy holat. Ularga taqlid qilgan holda kiyinishlari ham odatiy holat deya ta'kidlagan [6], xuddi shunday rivojlanayotgan bolaga buni taqiqlash birmuncha xato, holatga baho bergan holatda jarayon nazorat darajasidan chiqib boshlasa uni boshqa yo'llar bilan to'xtatish lozim.

Bugungi kundagi ushbu muammoning yechimini izlash, quyidagi holatlarda ota-ona bola bilan chuqquroq muloqot qilishi lozim:

- bola hayvonlik obrazida uzoq vaqt, doimiy qolganda;
- chegaradan tashqariga chiqishi: bolaning tishlashi, tirnashi, hayvonlarga va boshqalarga tashlanishi;
- doimiy jarohatlar ola boshlashi;
- maktabda, teatrda, do'konda umuman har doim niqob kiyishi.

Bularning barchasi bolaning psixologik holatini chuqur tahlil etishga asos bo'ladi. Birgina Rossiyada dastlabki, davrda ushbu submadaniyat oddiy qabul qilinib, unga to'sqinlik qilinmagan bo'lsa, 2024-yilga kelib ushbu submadaniyat Rossiya qonun chiqaruvchi organi tomonidan ko'plab munozaralarga sabab bo'ldi va ushbu harakat bilan shug'ullanish qonundan endi taqiqlanishi mumkin [7].

Mamlakatimizda 2024-yilning 10-11-oktabr kunlarida ikkita kvardroberlik holatining namoyon bo'lishi [8], OLX sotuv platformasida ular uchun kiyimlarning, turli buyumlarning sotuvga qo'yilishi, bu submadaniyat bizni ham chetlab o'tmaganligidan dalolatdir. Bunday muammoalarning keng avj olishida internet tarmoqlarining o'rni katta. Kvardroberlik harakati jamiyatda yurish-turish qoidalariga zid ekanligi va bu holat ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksga muvofiq ota-ona yoki uning o'rnini bosuvchi shaxslarga tegichlica jazo choralari qo'llanilishga olib kelishini ota-onalar unutmasligi lozim [9].

XULOSA

Jamiyatda insonlar faoliyatida xatti-harakatlar va xulq-atvorlarini ijtimoiy me'yorlarni boshqaradi. Ijtimoiy me'yor jamiyatda boshqaruvning ajralmas qismi bo'lib, shaxs yoki ijtimoiy guruh xulq-atvorni muayyan ijtimoiy muhitga moslashtiruvchi qoidalar majmui hisoblanadi. Shundan ham anglashimiz mumkinki, ijtimoiy me'yorlar doirasidan chetga chiqish insonlarga xos, ammo uning turmush tarziga aylanishi yomon oqibatlariga olib keladi. Xulosa qilib aytganda, ota-onalar bolalar tarbiyasiga befarq bo'lmasliklari lozim zero, dono xalqimizda "Kasalni davolagandan ko'ra, uni oldini olgan ma'qul" degan ajoyib naql mavjud. Bundan tashqari ijtimoiy davlat sifatida tan olingan mamlakatimizning konstitutsiyamizning qator moddalarida ota-onalarning bolalar olididagi majburiyatlari batafsil ko'rsatib o'tilgan, xususan 77-moddada "Ota-onalar va ularning o'rnini bosuvchi shaxslar o'z farzandlarini voyaga yetguniga qadar boqishi, ularning tarbiyasi, ta'lim olishi, sog'lom, to'laqonli va har tomonlama kamol topishi xususida g'amxo'rlik qilishga majburlarlar.

Davlat va jamiyat yetim bolalarni hamda ota-onasining vasiyligidan mahrum bo'lgan bolalarni boqishni, tarbiyalashni, ularning ta'lim olishini, sog'lom, to'laqonli va har tomonlama kamol topishini ta'minlaydi, shu maqsadda xayriya faoliyatini rag'batlantiradi" [10], deya belgilangan bo'lib ularning sog'lom va to'laqonli ulg'ayishi uchun e'tibor va to'g'ri tarbiya juda muhimdir. Bundan tashqari 78-moddada "Farzandlar ota-onasining nasl-nasabi va fuqarolik holatidan qat'i nazar, qonun oldida tengdirlar. Bolaning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini ta'minlash hamda himoya qilish, uning jismoniy, aqliy va madaniy jihatdan to'laqonli rivojlanishi uchun eng yaxshi shart-sharoitlarni yaratish davlatning majburiyatidir. Onalik, otalik va bolalik davlat tomonidan muhofaza qilinadi. Davlat va jamiyat bolalarda hamda yoshlarda milliy va umuminsoniy qadriyatlarga sodiqlikni, mamlakatidan hamda xalqning boy madaniy merosidan faxrlanishni, vatanparvarlik va Vatanga bo'lgan mehr-muhabbat tuyg'ularini shakllantirish to'g'risida g'amxo'rlik qiladi" [11] deya bolalarning huquq va mafaatlari yana bir bora mustahkamlangan bo'lib ushbu qonunlarni chetlab o'tish qonun doirasida javobgarlikka tortilishga sabab bo'lishi mumkin, aytish mumkinki bolalarga nisbatan ota-onaning beparvo munosabati ham bolaga nisbatan ruhiy zo'ravonlik sifatida baholanadi.

Adabiyotlar/ Литература/ References:

1. Social and emotional development. A Journey of Children Growing with. Aftor: Fatma Özkiray <https://medium.com/@fatmaozkiray/soci%CC%87al-andemoti%CC%87onal-development-a09d1dd83586>
2. <https://www.interfax-russia.ru/kaleidoscope/kto-takie-kvadrobey-ili-zachem-podrostki-pritvoryayutsya-zhivotnymi> (https://www.interfax-russia.ru/kaleidoscope/kto-takie-kvadrobey-ili-zachem-podrostki-pritvoryayutsya-zhivotnymi) Кто такие квадроберы, или Зачем подростки притворяются животными? - Россия || Интерфакс Россия.
3. Olimov L., Nazarov A. Xulqi og‘ishgan bolalar psixologiyasi. – Toshkent: Taffakur avlodi, 2020.
4. Olimov L., Nazarov A. Xulqi og‘ishgan bolalar psixologiyasi. – Toshkent: Taffakur avlodi, 2020. – B.19.
5. Social and emotional development. A Journey of Children Growing with. Aftor: Fatma ÖZKIRAY <https://medium.com/@fatmaozkiray/soci%CC%87al-andemoti%CC%87onal-development-a09d1dd83586>
6. Семантика зооморфных образов в современной европейской культуре: автореферат дис. ... кандидата культурологии : 24.00.01 / Храмова Марина Николаевна; [Место защиты: С.-Петербург. гос. ун-т культуры и искусств]. - Санкт-Петербург, 2015. – 24 с.
7. Rossiyada kvadrobika taqiqlanishi mumkin/<https://m.kun.uz/news/2024/10/05/rossiyada-kvadrobika-taqiqlanishi-mumkin>
8. Ichki ishlar vazirligi Toshkentda kvadroberlar paydo bo‘layotganidan ogohlantirdi <https://m.kun.uz/news/2024/10/13/iiv-toshkentda-kvadroberlar-paydo-bolayotganidan-ogohlantirdi>
9. lex.uz/acts/-97664 <https://lex.uz/acts/-97664> O‘zbekiston Respublikasining ma‘muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksi.
10. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi 77-modda. 30.04.2023. <https://lex.uz/docs/-6445145>
11. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi 78-modda. 30.04.2023. <https://lex.uz/docs/-6445145>

ИЖТИМОЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

3-МАХСУС СОН

ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ
СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР-3

JOURNAL OF SOCIAL STUDIES
SPECIAL ISSUE-3

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Тадқиқот город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000